

**ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДИКО-СОЦІОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ
У ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО І МОЛОДОГО ВІКУ В УКРАЇНІ**

С.І. Табачников, С.М. Харченко, І.І. Марценковська, Т.В. Синицька

Проведене медико-соціологічне дослідження поширеності алкогольної залежності серед підліткового та молодого населення України за 2008-2010 роки. Виявлено певні характеристики взаємозв'язку формування вікової алкогольної залежності, представлені статистичні дані, відповідні рекомендації.

Ключові слова: алкогольна залежність, підлітковий, молодий вік, порівняльна характеристика

**COMPARATIVE CHARACTERISTIC MEDICAL SOCIOLOGICAL ASPECTS OF ALCOHOL ADDICTION AMONG TEENAGERS
AND YOUNG PERSONS IN UKRAINE**

S.I. Tabachnikov, E.M. Kharchenko, I.I. Marcenkovskaya, T.V. Synitska

Medical sociological research of prevalence of alcohol addiction among teenagers and young citizens of Ukraine during 2008-2010 was made. The certain characteristics of mutual connection of age alcohol addiction forming were determined, the statistic data and appropriate recommendations are represented.

Keywords: alcohol addiction, teenagers', young age, comparative characteristic

УДК 616.895

О.М.Зінченко

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОВСЮДЖЕНОСТІ ПСИХІЧНИХ ТА ПОВЕДІНКОВИХ РОЗЛАДІВ,
УНАСЛІДОК ВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ В УКРАЇНІ**

Український НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України

Ключові слова: алкогольна залежність, алкогольні психози, захворюваність, поширеність, наркологічна допомога

Психічне благополуччя за визначенням ВООЗ є важливою складовою поняття здоров'я. На сьогодні психічні та поведінкові розлади, внаслідок вживання психоактивних речовин, в рейтингу соціальних проблем, що стоять перед суспільством займають третє місце після злочинності і безробіття [3, 26]. Результати епідеміологічних досліджень, проведених в багатьох країнах світу свідчать про те, що серед пацієнтів з наркологічними розладами переважають хворі алкоголізмом [1, 4, 5, 6, 9, 11, 13, 24].

Так, згідно даним Міністерства охорони здоров'я і соціального розвитку в Росії у 2009 році зареєстровано 3,25 млн. хворих з психічними та поведінковими розладами, внаслідок вживання психоактивних речовин, з яких близько 81,8% (2658302) – хворі алкоголізмом, 17% (555272) - хворі наркоманією і 1,2% (37090) - пацієнти з токсикоманією [22].

Алкогольна залежність є складною медико-соціальною проблемою сучасного суспільства. Збиток від алкоголю є значним тягарем для окремих осіб, сімей, держави в цілому, і пов'язаний з медичними витратами, зниженням продуктивності праці і, як результат, - підвищенням показників захворюваності [7, 8, 10, 12, 17, 18, 19, 20, 25]. Вживання алкоголю є причиною майже 2 млн. смертельних випадків і 4% хвороб у всьому світі [22].

Одним із індикаторів (складових) алкогольної ситуації як в нашій країні, так і у всьому світі, є вжиток алкоголю. За оцінками експертів ВООЗ, підвищення допустимого рівня споживання алкоголю (із розрахунку 8 л абсолютного алкоголю (безводного спирту) в

рік на душу населення) є надзвичайно небезпечним для здоров'я нації [2].

До «країн-лідерів» по кількості алкоголю, що вживається, на душу населення відносяться Росія (15,6), Ірландія (13,5), Угорщина (13,2), Франція (13,0), Чехія (12,0) [22].

Динаміка вжитку алкогольних напоїв на душу населення в Україні останніми роками свідчить про стабілізацію показника. Проте ця величина відображає лише «вжиток з державних ресурсів». В той же час за даними наукових досліджень значна питома вага при вжитку складає неврахований алкоголь.

У структурі вживаної в Україні алкогольної продукції (в перерахунку на абсолютний алкоголь) більш ніж половина припадає на горілку та міцні напої. У молодіжному середовищі починаючи з 2000 р. спостерігається щорічне збільшення споживання слабоалкогольних напоїв [14, 21].

Настільки ж значимим показником, що характеризує поширеність зловживання алкоголем серед населення, є показники захворюваності та поширеності на алкогольну залежність та алкогольні психози.

Проведений аналіз захворюваності населення України на розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю [16] свідчить про щорічні коливання показника захворюваності на хронічні алкогольні синдроми (таблиця 1).

Протягом 2000-2008 рр. захворюваність на розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю залишалася на високому рівні (2008 р. - 109,8 на 100 тис. населення). Разом з тим, в останні 2 роки наміти-

Таблиця 1

Динаміка захворюваності на хронічні алкогольні синдроми (хронічний алкоголізм) населення України

Показник	2000 рік	2005 рік	2010 рік
Абс. числа	41045	46604	37745
на 100 тис. населення	83,0	98,95	82,44

лася тенденція до зниження цього показника: у 2009 році він склав 91,48; у 2010 - 82,44 на 100 тис. населення.

Рівень показника захворюваність на розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю має значні регіональні відмінності (рис. 1). Так, у 2010 році серед окремих адміністративних територій найвищий рівень захворюваності населення України на розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю зареєстровано у Київській області (186,6 на 100 тис. населення) та м. Севастополі (181,25 на 100 тис. населення).

Високі показники зафіксовано в Хмельницькій (115,42), Рівненській (113,94), Тернопільській (105,38), Миколаївській (104,14), Закарпатській (103,78), Івано-Франківській (102,98) та Житомирській (102,05 на 100 тис. населення) областях.

Найнижчий показник захворюваності на розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю у 2010 році зареєстровано у м. Києві (11,41 на 100 тис. населення).

За даними державної статистичної звітності у 2010 році [16] у медичних закладах країни на диспансерно-

му обліку знаходилося 598962 особи з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання алкоголю, що складає 1308,27 на 100 тис. населення.

Динаміку показника поширеності на хронічні алкогольні синдроми (хронічний алкоголізм) населення України представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Динаміка показника поширеності на хронічні алкогольні синдроми населення України

Показник	2000 рік	2005 рік	2010 рік
Абс. числа	672150	650188	598962
на 100 тис. населення	1359,0	1344,90	1308,27

У 19 регіонах України зафіксовано перевищення середньоукраїнського показника поширеності розладів психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю, зокрема найбільш високі інтенсивні показники у 2010 році зареєстровані у Хмельницькій (1824,17) та Чернігівській (1709,4) областях (рис. 2).

Одним із індикаторів стану алкоголізації населення є рівень поширеності та захворюваності гострих психотичних алкогольних розладів або алкогольних психозів.

Тенденція до збільшення алкогольних психозів характерна для багатьох економічно розвинених країн і є відображенням розповсюдженості алкогольної залежності в суспільстві [23]. Так, на думку Петракова Б.Д. [15], Murray С.Л., Lopes А.Д. [27], Fisenberg L. [28], протягом ХХ століття середньорічний показник поширеності алкогольних психозів в світі збільшився більш ніж в 3,8 разу.

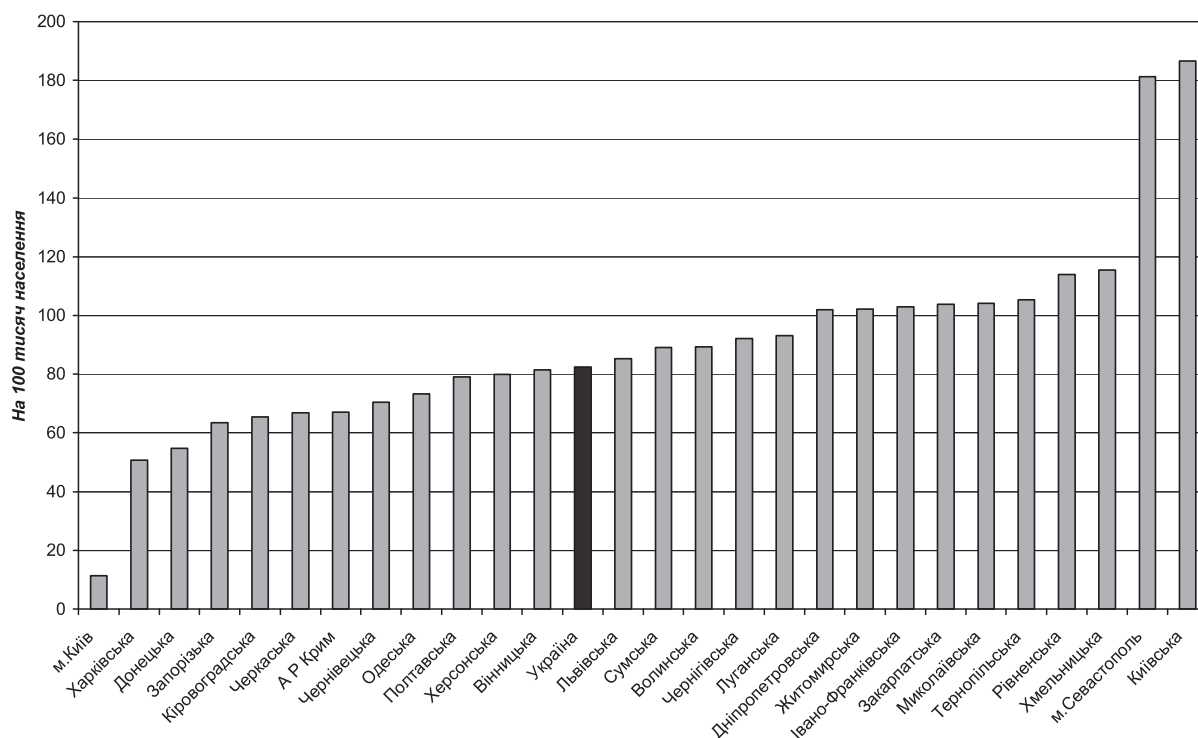

Рис. 1. Рейтинг адміністративно-територіальних одиниць України, складені за зареєстрованою у 2010 році захворюваністю розладів психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю

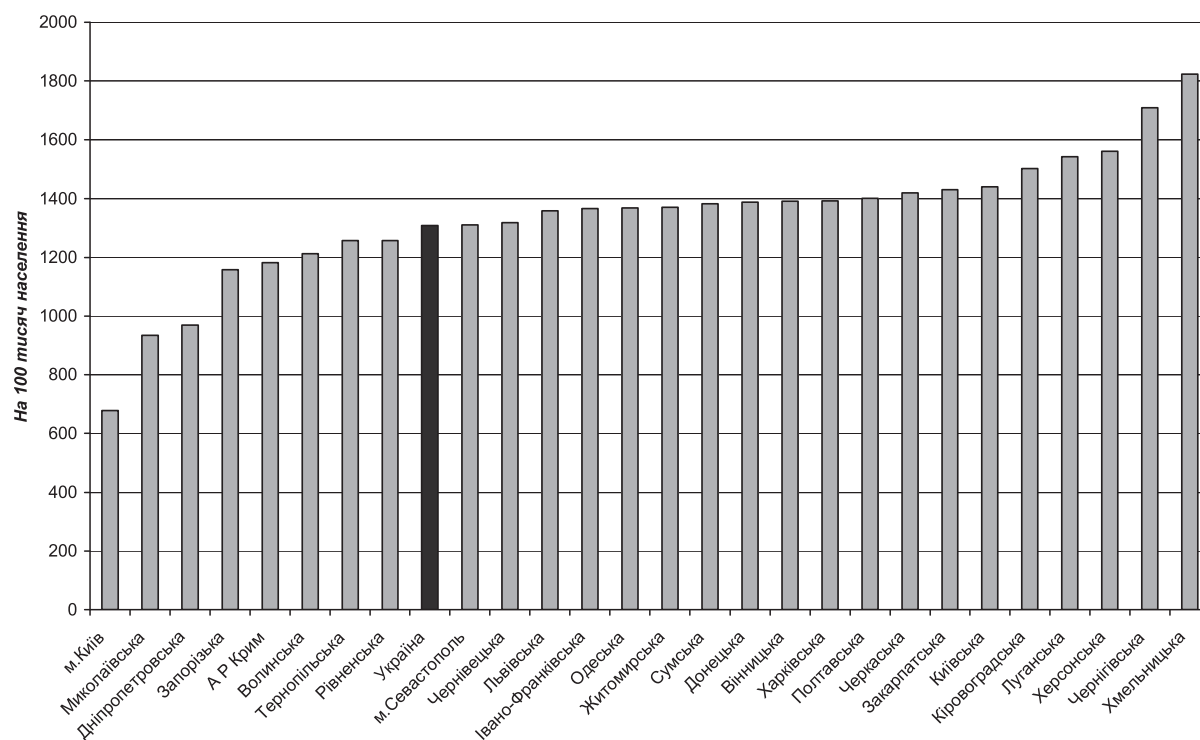

Рис. 2. Рейтинги адміністративно-територіальних одиниць України, складені за зареєстрованою у 2010 році поширеністю розладів психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю

Проведений аналіз захворюваності на алкогольні психози в Україні свідчить про щорічні коливання цього показника. У 2000 році зазначений показник склав 21,0 на 100 тис. населення, у 2010 році - 10,69 на 100 тис. населення, що свідчить про його зниження на 50,9% (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка показника захворюваності на гострі психотичні алкогольні розлади (алкогольні психози) населення України

Показник	2000 рік	2005 рік	2010 рік
Абс. числа	10659	10421	4894
на 100 тис. населення	21,0	22,13	10,69

Слід зазначити, що у 2004 році було зафіксовано максимальний показник захворюваності на алкогольні психози (22,13 на 100 тисяч населення).

В різних регіонах України відзначалися коливання показника захворюваності на алкогольні психози від максимальних у Донецькій (24,83) області, м. Києві (18,37) та Вінницькій (17,71) області до мінімальних у Київській (2,21), Харківській (2,07) та Дніпропетровській (1,79 на 100 тис. населення) областях (рис. 3).

Як свідчать дані офіційної медичної статистики протягом 2000-2010 рр. показник поширеності алкогольних психозів мав нестабільний характер. З 2000 по 2005 рр. спостерігалася зростання зазначеного показника, а з 2006 року намітилася тенденція до його зниження. За останні 2 роки зазначений показник суттєво зменшився у порівнянні з 2000 роком, і склав у 2009

році - 22,17 на 100 тис. населення і відповідно у 2010 році - 17,78 на 100 тис. населення (табл. 4).

За зареєстрованими даними (рис. 4) найбільша поширеність алкогольних психозів спостерігалася у 2010 році (в порядку зменшення) в Донецькій області, місті Києві, Хмельницькій області, а найменша (в порядку збільшення) — в Дніпропетровській, Київській та Харківській областях.

Проведене нами вивчення даних офіційної медичної статистики свідчить, що протягом 2000-2010 років на фоні стабільно високих показників поширеності розладів психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю намітилося зниження захворюваності алкоголізмом і алкогольними психозами. Проте поширеність розладів психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю залишається як і раніше високою в більшості регіонів України. В цілому зниження зазначених показників в останні 2 роки можна вважати позитивною тенденцією проте для більш виваженої оцінки ситуації окрім відомостей офіційної статистики необхідно використовувати дані інших самостійних досліджень поширення зловживанням алкоголем в популяції.

Таблиця 4

Динаміка показника поширеності на гострі психотичні алкогольні розлади (алкогольні психози) населення України

Показник	2000 рік	2005 рік	2010 рік
Абс. числа			
на 100 тис. населення			

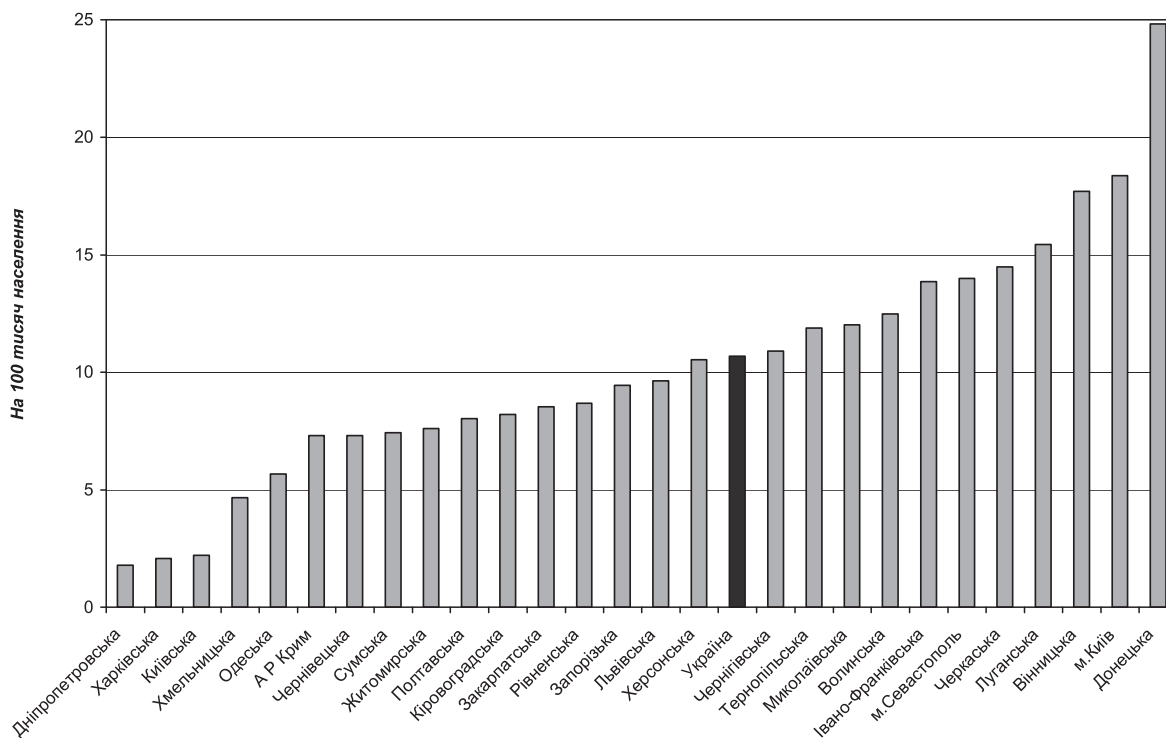

Рис. 3. Рейтинги адміністративно-територіальних одиниць України, складені за зареєстрованою у 2010 році захворюваністю на гострі психотичні алкогольні розлади (алкогольні психози)

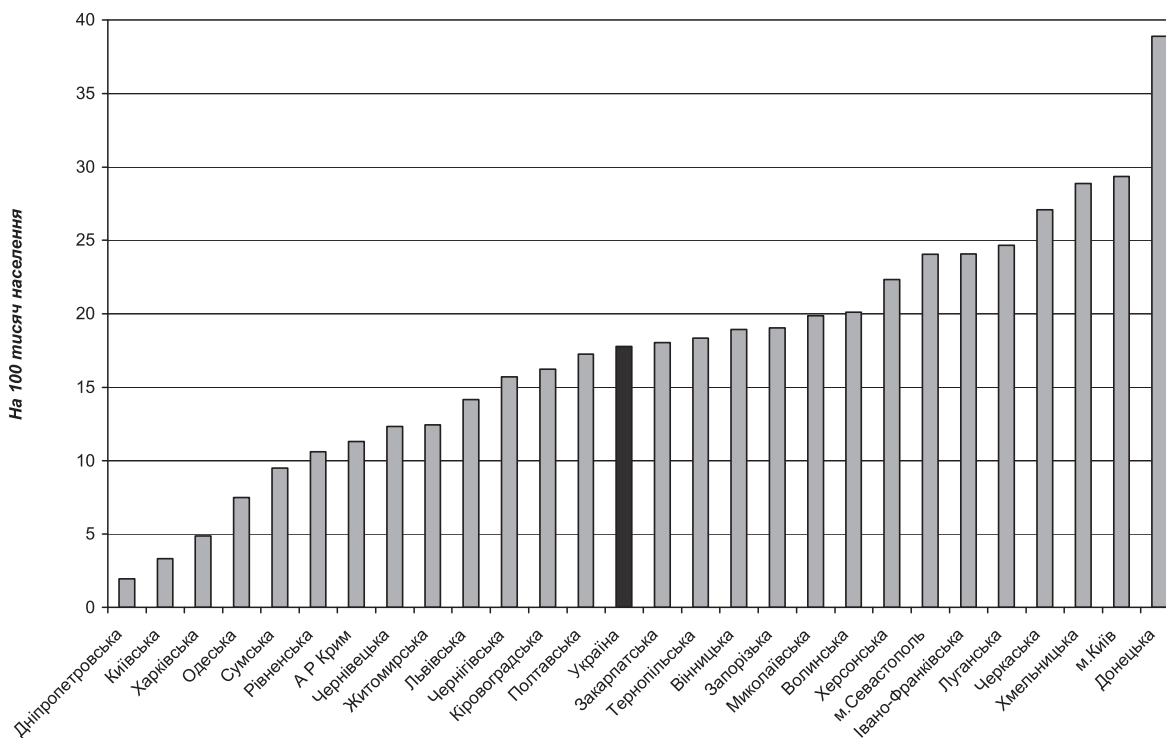

Рис. 4. Рейтинги адміністративно-територіальних одиниць України, складені за зареєстрованою у 2010 році поширеністю гострих психотичних алкогольних розладів

Література:

1. Гофман А.Г., Кожина Т.А., Яшина И.В. Об алкогольной ситуации в России и путях улучшения наркологической помощи // Независимый психиатрический журнал. – 2010. - № 11. – С.11-13.
2. Глобальная стратегия сокращения вредного употребления алкоголя, Всемирная организация здравоохранения, 2010. – 48 с.
3. Говорин И.В., Сахаров А.В., Гаймоленко А.С. Алкогольный фактор в криминальной агрессии и аутоагрессии. – Томск: Изд-во «Иван Федоров», 2009. – 184 с.
4. Діагностика і терапія психічних та поведінкових розладів внаслідок вживання психоактивних речовин /Мінко О.І., Лінський І.В., Самойлова О.С., Мінко О.О., Шараневич І.О.- Посібник для лікарів – Харків: Пляяда. – 2009. – 108 с.
5. Кошкина Е.А., Паронян Н.Д., Павловская Н.К. Оценка алкогольной ситуации в России //Русский медицинский журнал. – 2000. - № 5. – С.41-43.
6. Линский И.В., Минко А.И., Первомайский Э.Б. Актуальные тенденции распространения зависимости от психоактивных веществ в Украине //Наркология. - 2005.- №4. - С. 12-17.
7. Москаленко В.Д. Медицинские последствия алкоголизма и наркомании //Наркология. – 2007. - № 7. – С.52-57.
8. Москаленко В.Д. Социальные последствия алкоголизма и наркомании //Наркология. – 2007. - № 3. – С.25-29.
9. Немцов А.В., Андриенко Ю.В. Самоотчеты населения России о потреблении алкоголя //Наркология. – 2007. - № 5. – С.58-61.
10. Немцов А.В., Левчук Н.М., Давыдов К.В. Связанная с алкоголем смертность в Украине и России (1980-2007 г.г.) //Наркология. – 2010. - № 10. – С. 26-35.
11. О Государственной программе национальных действий по предупреждению и преодолению пьянства и алкоголизма на 2011–2015 годы. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 11 января 2011 г. № 27.
12. Ониценко Г. Г. О мерах по снижению масштабов употребления алкоголя как одного из условий формирования здорового образа жизни //Здравоохранение Российской Федерации. – 2010. - №3. - С. 3-8.
13. Особенности употребления психоактивных веществ среди населения отдельных регионов России / Кошкина Е. А. [и др.] //Наркология. - 2010. - N 4 (100). - С. 16-24.
14. Отношение к табакокурению и потреблению алкоголя среди студентов Томска /Серебрякова В.Н., Трубачева И.А., Кавениников В.С., Карпов Р.С. //Здравоохранение Российской Федерации. – 2010. - №2. - С. 15-18.
15. Петраков Б.Д. Основные закономерности распространения психических болезней в современном мире и в Российской Федерации //XII съезд психиатров России. – М. – 1995. – С. 98-99.
16. Показники здоров'я населення та використання ресурсів охорони здоров'я в Україні за 2000 (2001-2010) рік. Збірник МОЗ. – Київ 2000 (2001-2010) р.
17. Разводовский Ю.Е. Алкоголь и смертность в Беларуси в период с 1970 по 2005 г.г. //Наркология. – 2007. - № 3. – С.69-70.
18. Разводовский Ю.Е. Алкоголь и смертность — эпидемиологический аспект взаимосвязи //Здравоохранение Российской Федерации. – 2002. - №5. - С.37-39.
19. Разводовский Ю.Е. Проблемы, связанные с алкоголизмом, в Беларуси в период 1970—2004 г.г. //Здравоохранение Российской Федерации. – 2006. - №2. - С.55-56.
20. Разводовский Ю.Е. Продажа алкоголя и эпидемиологические параметры алкоголизма в Беларуси //Наркология. – 2008. - №11. – С.36-43.
21. Рівень і тенденції поширення тютюнокуріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед учнівської молоді України /- О.М. Балакірева, Т.В. Бондар, Н.О. Рингач та ін.. – К.: УІСД ім. О.Яременка, 2008. - 152 с.
22. Тезисы доклада министра здравоохранения и социального развития РФ Т.А.Голиковой на конференции «Наркология – 2010» //Наркология. – 2010. - № 10. <http://www.minzdravsoc.ru>
23. Уваров И.А. Современное состояние проблемы алкогольных психозов (аналитический обзор) //Наркология. – 2009. - №1. – С.75-94.
24. Халтурина Д.А. Алкогольная политика: мировой опыт и российские реалии //Наркология. – 2007. - №5. – С.10-18.
25. Чернобровкина Т.В., Артемчук А.Ф., Сосин И.К., Никифоров И.А. Проблемы коморбидности и современные формы алкогольной болезни (клинико-патогенетический аспект) //Наркология. – 2006. - № 12. – С.47-74.
26. Ягудина Р.И., Ксенко К.Ю. Экономические последствия алкоголизма для Российской Федерации //Фармакоэкономика. – 2009. - №2. – С. 44-48.
27. Murray C.L., Lopes A.D. The global burden of disease: a comprehensive assessment of mortality and disability from diseases, injuries and risk factors in 1990 and projected to 2020. – Boston: Harvard University Press, 1996. – (Global Burden of Disease and injury series, Vol. 1.
28. Fisenberg L. Past, present and future of psychiatry: personal reflections // The Canadian Journal of Psychiatry. – 1997. – Vol. 42, September. – P. 705-713.

ОСОБЕННОСТИ РАСПРОСТРАНЕННОСТИ ПСИХИЧЕСКИХ И ПОВЕДЕНЧЕСКИХ РАСТРОЙСТВ ВСЛЕДСТВИЕ УПОТРЕБЛЕНИЯ АЛКОГОЛЯ

О.Н.Зинченко

В статье представлен анализ статистических показателей состояния распространенности психических и поведенческих расстройств вследствие употребления алкоголя населением Украины за период с 2000 по 2010 года. Выявлено основные особенности заболеваемости и распространенности в регионах Украины.

Ключевые слова: алкогольная зависимость, алкогольные психозы, заболеваемость, распространенность, наркологическая помощь

PECULIARITIES OF PSYCHOLOGICAL AND BEHAVIORAL DISORDERS PREVALENCE IN CONSEQUENCE OF ALCOHOL CONSUMING

O.N. Zinchenko

In this article the analysis of statistic data of state of psychological and behavioral disorders prevalence in consequence of alcohol consuming by the citizens of Ukraine during 2000 to 2010 years is represented. The main peculiarities of morbidity rate and prevalence in regions of Ukraine had determined.

Keywords: alcohol addiction, alcohol psychosis, morbidity, prevalence, narcological treatment